

Nr 303

Av herr **Annars**, *angående behandlingen i riksdagen av framställning från riksdagens verk.*

Riksdagsordningens regler om riksdagens beslutsformer bygger på den grundsatsen att i princip endast Kungl. Maj:t och enskild riksdagsman kan i riksdagen anhängiggöra ett ärende som skall leda fram till ett riksdagens beslut. I RO § 54 finns huvudreglerna om avlämnande av Konungens skrivelser och propositioner och i RO § 55 bestämmelserna om väckande av motion. Vid sidan härav finns i grundlagarna vissa regler, enligt vilka riksdagens organ äger anhängiggöra ett ärende. Enligt RF § 100 skall exempelvis JO och MO till riksdagen avlämna årlig redogörelse för sin ämbetsförvaltning; de kan däruti uppgiva förslag till lagars och författnings förbättring. Om riksdagsrevisorerna är i RO § 72 angivet att de anmärkningar riksdagens revisorer finner sig befogade framställa skall av riksdagen överlämnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling.

Grundlagens bestämmelser på detta område är exklusiva. Därav följer att utomstående icke äger initiera ärenden hos riksdagen, i vilka riksdagen skall besluta något. Något undantag har härvidlag icke gjorts för riksdagens egna verk. Ej heller de äger hos riksdagen anhängiggöra ärenden i andra fall än då grundlagarna — på sätt nyss angivits — angivit att så kan ske. Bankoutskottet hade nyligen tillfälle understryka denna grundsats i ett aktuellt ärende.

I det föregående har förbigåtts en speciell form av anhängiggörande av riksdagsärende. Som bekant äger vissa av riksdagens utskott initiativrätt. Med begagnade av denna befogenhet kan dessa utskott initiera nya frågor och föra dem fram till riksdagsbeslut. Sådan initiativrätt tillkommer bl. a. bankoutskottet enligt RO § 41 första punkten. Där stadgas nämligen, att det »tillhör» bankoutskottet att undersöka och utreda riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och tillstånd. I denna något diffust angivna befogenhet anses enligt praxis ingå rätt för utskottet att på eget initiativ upptaga ekonomiska och administrativa frågor angående riksdagens verk. Visserligen är endast två av riksdagens verk nämnda i grundlagstexten, men eftersom riksgäldskontoret i verkligheten tjänstgör som kameral myndighet för alla riksdagsverken med undantag av riksbanken anses utskottets initiativrätt omspanna samtliga riksdagsverk.

Då bankoutskottet av naturliga skäl icke på egen hand kan känna till vad som kan erfordras vad beträffar de olika riksdagsverkens »styrelse

och tillstånd», har den praxis utbildats att dessa verk skriver till utskottet i avsikt att påkalla ett initiativ från utskottets sida, då de önskar aktualisera en fråga av nyss beskrivet slag som kräver riksdagsbeslut. Principiellt står det bankouts-kottet fritt att med utnyttjande av sin initiativrätt taga upp en dylik framställning och låta den resultera i ett till kamrarna överlämnat förslag till riksdagsbeslut eller att underlåta att företaga sig något i saken.

Detta i och för sig enkla förfarande komplicerades något då man 1949 i grundlagarna införde en rätt att motionera i anledning av dylika riksdagsverkens framställningar till bankouts-kottet genom ett tillägg till RO § 55 1. För att få en utgångspunkt för beräkning av motionstid infördes vidare en bestämmelse i § 21 i riksdagsstadgan, som ålade vederbörande utskott, d. v. s. bankouts-kottet, skyldighet att till talmannen anmäla från riksdagens verk inkomna framställningar. Enligt denna bestämmelse skulle därefter talmannen göra anteckningar å kammarens föredragningslista om sådan anmälan. Redan dessa bestämmelser medförde en rad konstitutionella problem, bl. a. det att motioner kan komma att väckas i anledning av en framställning som aldrig kommer att bli upphov till ett riksdagsärende. Dessa problem kan emellertid förbigås här.

År 1961 komplicerades läget ytterligare. I anledning av en motion föreslog nämligen konstitutionsutskottet detta år riksdagen att göra ett tillägg till nyss omnämnda bestämmelse i § 21 riksdagsstadgan av innehåll, att med sådan anmälan om riksdagsverks framställning som nyss nämnts skall förfaras på sätt i RO § 58 första stycket sägs, d. v. s. anmälan skall behandlas som ett ärende och hänvisas till utskott. Riksdagen biföll detta förslag, och därefter har kamrarna i överensstämmelse med stadgandet fattat formliga beslut om hänvisning av dessa anmälningar till visst utskott.

Uppenbart är emellertid att dessa anmälningar från bankouts-kottet har karaktären av ett slags signal från bankouts-kottet till kamrarnas ledamöter om att nu har det kommit in en framställning från ett riksdagsverk, som kan ge upphov till ett initiativ från utskottets sida, vilket i sinom tid kan leda fram till ett riksdagsbeslut. Uppenbarligen kan en sådan anmälan icke föranleda annat kammarens beslut än att anmälan läggs till handlingarna: så skedde också tidigare i praxis.

Vad är nu den verkliga innebörden av det 1961 gjorda tillägget till § 21 riksdagsstadgan? Jo, därmed har införts ett helt nytt sätt att väcka ärenden i riksdagen. Antag t. ex. att riksgäldskontoret är missnöjt med en lagbestämmelse. Fullmäktige i kontoret gör då en framställning härom till bankouts-kottet. Utskottet anmäler sin plikt likmäktigt framställningen till kamrarna. Dessa hänvisar anmälan till lagutskott. Lagutskotten saknar egen initiativrätt, men kan på detta sätt helt utanför riksdagsordningens regler tillföras nya ärenden.

Uppenbarligen kan det icke vara möjligt att genom ändringar i riksdagsstadgan på detta sätt företaga ändringar i riksdagsordningens bestämmelser om riksdagens kompetens. Detta område måste det vara riksdagsordningens sak att exklusivt reglera. Den nya bestämmelsen i riksdagsstadgan torde därför vara grundlagsstridig.

Reglerna om behandlingen av riksdagsverkens framställning till riksdagen är nu oklara, svårtolkade och knappast fullt konsekventa. Författningsutredningen har i sitt betänkande behandlat dessa spörsmål. Nya regler kan därför småningom väntas.

Däremot är det 1961 gjorda tillägget till § 21 riksdagsstadgan uppenbarligen icke förenligt med riksdagsordningen och de för dess regler om riksdagens kompetens grundläggande principerna. Denna bestämmelse i riksdagsstadgan har lett kamrarna in på ett från grundlagssynpunkt betänkligt förfaringsätt. Bestämmelsen bör därför omedelbart upphävas, oavsett vad som senare kan komma att beslutas i en ny riksdagsordning.

På anförda skäl får jag föreslå, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av § 21 riksdagsstadgan att sista meningen får följande lydelse: »Det åligger talmannen tillse, att anteckning om anmälan verkställs å föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.»

Stockholm den 24 januari 1964

Erik Anners